

དབྱུག་པ་ཅན། (Dandin) ལྷ་རབས་བདུན་པ།

སྟོན་ངག་པ་དང་བཙེས་སྐྱེད་ཚོམ་པ་པོ།

དགེ་འདུན་རབ་གསལ་གྱིས་བསྐྱུར།

(ལྷ་རབས་བདུན་པའི་རྒྱ་གར། ས་ཁ་འདི་བརྒྱ་འདི་ནས་སྐྱེས་པ་ཡིན། http://www.worldhistorymaps.info/images/East-Hem_700ad.jpg)

། དབྱུག་པ་ཅན་ནི་མཚན་སྟོན་ཅན་གྱི་སྟོན་ངག་པ་དང་ཚོམ་རིག་ལྟ་སྐྱེད་སྐྱེ་བ་ཞིག་ཡིན་པ་ཙམ་དུ་ཟེན་ཚད་མཐོ་བའི་ཆོག་སྟོན་ཚོམ་པ་པོ་ཞིག་ཀྱང་རེད། འོང་ནི་ “ཡོན་ཏན” (གུ་རྒྱ་guna) གྱི་གྲུབ་མཐའ་དར་སྤེལ་བྱེད་མཁན་དེ་ཡིན་པར་ངོས་འཛིན་མོད། “ཡོན་ཏན” བཅུ་པོ་ཆེས་ཆ་སྟོན་པར་གནས་པར་འདོད་པའི་བླ་མ་ཉལེ་(Bhamaha) ¹ “རྒྱན” གྱི་གྲུབ་མཐའ་དེའི་ཡང་བར་གནས་

¹ བླ་མ་ཉལེ་དེ་ལྷ་རབས་བདུན་པར་བྱོན་པའི་ཁ་ཆེའི་ཡུལ་(Kashmir) གྱི་ལེགས་སྐྱེད་སྐྱེད་ལ་མཁས་པའི་སྟོན་ངག་པ་དང་ཚོམ་པ་པོ་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། འོང་གིས་བརྒྱམས་པའི་ Kavyalamkara རྟེན་སྟོན་ངག་གི་རྒྱན་ཞེས་པ་ནི་ལེགས་སྐྱེད་སྐྱེད་ཀྱི་རྒྱན་སྐྱེད་ཤོས་ཀྱི་གྲུབ་མཐའ་ཡིན་པར་བཤད། ལེགས་སྐྱེད་ཚོམ་རིགས་ཀྱི་ཤོས་བྱ་ལྟར་བཏུས་ཆོག་

ལྷ་བཞུགས་ཡོད། དབྱུག་པ་ཅན་ནི་ཀཱ་ཅི་(Kanchi)ཡུལ་གྱི་མི་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། ཁོང་ པུ་ལཱ་ལྷ་ལི་(Pallava)རྒྱལ་པོ་དག་གི་
 མངའ་ལོག་ནས་ཡོན་ཏན་རྒྱས་ཡོད་པ། རཏྱ་མཚན་(Ratnavarman) (ཡང་ན་རཏྱ་མཚན་ Rajavarman)ཞེས་པ་པུ་ལཱ་ལྷ་ལི་
 རྒྱལ་ལྷན་བཅས་ཡིན་ཚུལ་ཁོང་གིས་བཀའ་ཡོད་སྐོར་གྱི་རྟ་ཚུལ་དེ་དག་ལ་ཁུངས་བརྟན་པོ་ཞིག་མེད་པ་རེད། [དབྱུག་པ་ཅན་]ཁོང་གི་
 ལོ་སྤྱོད་ལའི་ཚིག་སྒྲིབ་ཀྱི་ཁྱད་ཚོས་ལ་བརྟགས་ན། ཁོང་ནི་བཱ་རཱ་(Bana)² (འཚོ་བཞུགས་630-45)ལས་སྐྱེ་བ་དང་། ད་དུང་ལུ་བཅ་ལྷུ་
 (Subandhu) ³ (འཚོ་བཞུགས་608-9)ལས་ཀྱང་སྐྱེ་བ་རེད། གཞོན་ལྷ་བཅུ་ལི་འཇུག་པ་(Dasakumara-charita)ཞེས་པའི་
 བརྟན་བཅོས་སྤྱོད་གསལ་བའི་ཡུལ་ཁམས་ཆགས་ཚུལ་དག་གིས་ཀྱང་རྒྱལ་པོ་རྟ་མ་ལཱ་ལྷ་ལི་(Harshavardhana) ⁴ ཡར་སྤོང་གྱི་

སྐྱེད་ལཱ་ལྷ་ལི་

དུས་ཚོད་ཅིག་ཡིན་ཚུལ་སྟོན། ཁོང་གི་སྐྱེད་ལཱ་ལྷ་ལི་མེད་ནི་(Kavyadarsa)ཉ་ལམ་
 པལ་ཆེར་བླ་མ་ཉ་ལི་(Bhamaha)བསྟན་བཅོས་ལས་སྐྱེ་བ་རེད།

ཁོང་གི་སྐྱེད་ལཱ་ལྷ་ལི་བསྟན་བཅོས་ཀྱི་བསྟན་དམ་(སྐྱེད་ལཱ་ལྷ་ལི་མེད་ལོང་)ནང་གསལ་
 བའི་ལུལ་དུ་བྱུང་བའི་སྐྱེད་ལཱ་ལྷ་ལི་བརྟན་པོ་ལོངས་ལོངས་རྒྱུ་ལྷ་ལི་དབྱུག་པ་ཅན་རང་ཉིད་
 གྱིས་བརྟན་པོ་རེད། ཁོང་གི་ མཛེས་མ་ཨ་ལ་ལྷ་ལི་ལྷ་ལི་གཏམ་རྒྱུད་
 (avantisundarikatha)ལ་བརྟགས་ན། རྒྱལ་པོ་པུ་ལཱ་ལྷ་ལི་སྐབས་སུ་ཁོང་གི་ཡབ་
 མེས་རྩམས་སྤྱད་རྟེན་ (Gujarat)ནས་རྩོམ་སྤྲོད་ལ་གནས་སྤོར་བྱས་པ་གསལ་ཞིང་།
 ཁོང་ནི་མི་རཱ་དཱ་(Viradatta)དང་གོ་རི་(Gauri)གཉིས་ཀྱི་བུ་དང་། མ་ཚོར་ཐའི་
 (Manoratha)ཚོ་བོ་ཡིན། ཁོང་གི་ཡབ་མེས་དམོ་དུ་རཱ་(Damodara)ཅི། (ཀིར་
 ཨ་རཱ་ཅི་ཡ་(Kiratarjuniya)[ཀིར་དང་ཨ་རཱ་ཅི་ཀྱི་སྐྱེད་ལཱ་ལྷ་ལི་]ཞེས་
 བའི་བསྟན་བཅོས་རྩོམ་པ་པོ་) ལྷ་ར་མི་(Bharavi) ཡི་སྤོང་ལོ་ཞིག་ཡིན་ཅོ།

དབྱུག་པ་ཅན་ལོ་བདུན་ལ་སོན་སྐབས་ཨ་མ་ཆོ་ལས་འདས་ཤིང་། ལོ་ཅུང་ཆུང་བའི་སྐབས་སུ་ཁོང་གི་པ་ཡང་འདས། ཁོང་ལ་ཀཱ་ར་ལའི་
 (Kerala)ས་ཁུལ་དུ་སྤོང་ལོ་མི་དཱ་(Matridatta)ལྷ་ལྷུ་ཡོད་པ་འང་བཤད་དོ།

མཛོད་(Encyclopaedic dictionary of Sanskrit Literature, edited by J.N. Bhattacharya and Nilanjana Sarkar, Global Vision Publishing House, Delhi, 2004.) བོད་དང་པོ། འོག་གྲངས་ ༡༥༢ ཅན་ ༡༥༣ བར་གསལ། ཡིག་ཆ་འདི་ལ་གཤམ་དུ་ “ལེགས་སྤྱད་རྩོམ་རིགས་ཀྱི་འཕེལ་བྱ་ཀུན་
 བཏུས་ཚིག་མཛོད་” ཅེས་བྲིས་ཡོད།

² དུས་རབས་བདུན་པའི་སྟོན་དུ་བརྟན་པོ་ལའི་བཅོས་སྐྱུང་ ༡༧དམ་བའི་(Kādambari) ཞེས་པའི་རྩོམ་པ་པོ་དེ་ཡིན་ཞིང་། མཚན་ཆ་ཚང་ལ་ལཱ་རྟ་ལྷ་(Bānabhata) ལྷུ་
 ལེགས་སྤྱད་རྩོམ་རིགས་ཀྱི་འཕེལ་བྱ་ཀུན་བཏུས་ཚིག་མཛོད། བོད་དང་པོ། འོག་གྲངས་ ༡༣༩ ཅན་ ༡༣༩ བར་གསལ།

³ ཁོང་ནི་དུས་རབས་བདུན་པར་བྱོན་པའི་རྩོམ་པ་པོ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། ཁོང་ནི་བསྟན་བཅོས་ Vasavadatta ཞེས་པའི་བརྟན་དུས་ཀྱི་བཅོས་སྐྱུང་རྩོམ་པ་པོ་ཡིན། ལེགས་སྤྱད་
 རྩོམ་རིགས་ཀྱི་འཕེལ་བྱ་ཀུན་བཏུས་ཚིག་མཛོད། བོད་བཞེ་པ། འོག་གྲངས་ ༡༤༤ བསལ། ད་རྒྱུད་གཞན་གནས་ཚུལ་འཁོད་པ་གཞིར་བཟུང་ན་ཁོང་གི་དུས་ཚོད་ཀྱང་འདི་ལས་
 ལྷ་བའི་དུས་ལྷོ།

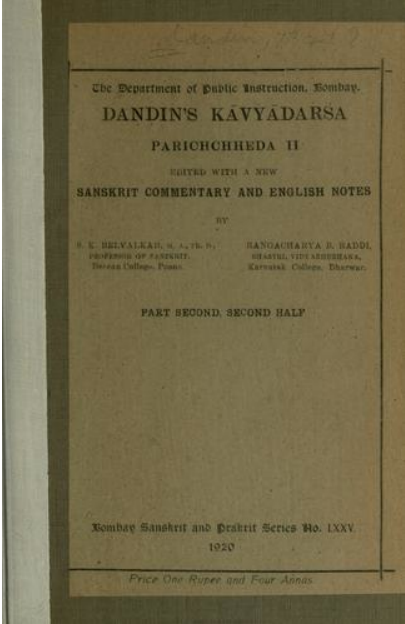
⁴ རྒྱལ་པོ་འདི་ནི་ལྷ་ལོ་ ༤༠༩ ཅན་ ༤༤༩ བར་སྤྱིད་དབང་བསྐྱུངས་པའི་ Thaneshar དང་ Kanauj ཡུལ་གྱི་རྒྱལ་པོ་ཞིག་ལྷོ། རྒྱ་ནག་གི་བཅུན་པ་ཉན་ཅང་ཡང་ཁོང་དང་
 མཇུག་ཡོད་ཅེས་གསལ། རྩོམ་པ་པོ་ པུ་རྟ་ལྷ་ ཡང་རྒྱལ་པོ་འདི་ལྷུ་འད་དུ་བཞུགས་ཏེ། harshcharita ཉ་ལམ་སྤོང་པ་ཞེས་པའི་བསྟན་བཅོས་དེ་བརྟན་པོ་རེད། ལེགས་
 ལྷུ་རྩོམ་རིགས་ཀྱི་འཕེལ་བྱ་ཀུན་བཏུས་ཚིག་མཛོད། བོད་གཉིས་པ། འོག་གྲངས་ ༡༤༩ ཅན་ ༡༥༠ བར་གསལ།

བསྟན་བཅོས་གཉིས་པར་དོས་འཛིན་དང་། གཞོན་ལུ་བཅུ་ལྔ་ལྟེང་ལྟེང་གི་མཛེས་མ་ལ་ལྔ་ལྟེང་གི་གྲམ་རྒྱུད་ཀྱི་སྒྲུབ་ཆ་ལ་མ་
ཚང་བའི་ཆ་དེ་ཡིན་པར་མཁས་པ་མང་པོས་དོས་འཛིན་བྱེད་པ་རེད། ཁོང་གི་བསྟན་བཅོས་གསུམ་པ་ནི་དེ་མ་སྦྱོར་ལུ་ཀུ་
(Dvisandhanakavya)[ལེགས་སྦྱར་སྐད་ཀྱི་རྒྱན་གྱི་བསྟན་བཅོས་ཤིག]ཞེས་པ་ཞིག་ཡིན་པར་འདོད་ཅིང་། དེ་ནི་རུ་ལུ་ལུ་ལུ་
(Ramayana)དང་ལུ་ལུ་ལུ་ལུ་(Mahabharata)གཉིས་ཀྱི་གྲམ་རྒྱུད་དཀར་ཀློང་གཟིགས་ཀྱི་སྒྲུབ་ཆ་ལ་མ་བཞེད།

[རྒྱལ་པོ་སྦྱོར་དག་མཁའ་]ལྟོང་ (Bhoja)[1005-1045]ཡིས་[ཁོང་གི་]བསྟན་བཅོས་འདི་ལུང་འཛེན་གཞན་ཞིང་། དེ་ནི་དབྱུག་པ་

༡༩༢༠ མོ་སྦྱོར་དག་མཁའ་མིང་གི་ཡིན་འགྲུབ་ཞིག

ཅན་གྱི་བསྟན་བཅོས་ཤིག་ཡིན་པར་བསྟན་ཡོད། ལྟོང་པུ་བསྟན་
(Bhojaprabandha)འམ་རྒྱལ་པོ་སྦྱོང་ལུ་གསུང་ཚོམ་ལུ་བུ་ཡིས་ [དབྱུག་པ་
ཅན།] ཁོང་ནི་ཅན་མོ་ལོ་ལ་ (Kalidasa)¹¹ དང་བླ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་(Bhavabhuti)¹²།
ལྷ་ར་མི་(Bharavi)¹³ བཅས་དང་བསྟན་ལ་མཚན་སྟན་དང་དུས་ཚོད་གཉིས་ཀ་
མཉམ་པར་བསྒྲུབས།

ཁོང་གི་སྟན་བཅོས་མེ་མོད་སྟེ་དཀའ་ལུ་ལུ་ལུ་(Kavyalakshana)ཞེས་
ཀྱང་བཏགས་པ་དེ་ནི་ལེ་ལུ་གསུམ་གྱི་བདག་ཉིད་ཅན་ཞིག་ཡིན། དབྱུག་པ་ཅན་ནི་
“ཡོན་ཏན་[བཅུ་ལྔ]” (guna)གྱི་གྲུབ་མཐའ་དར་སྟེ་བྱེད་མཁའ་དེ་ཡིན་པར་
དོས་འཛིན་མོད། “ཡོན་ཏན”བཅུ་ལྔ་ཆེས་ཆ་སྟོན་པར་གནས་པར་འདོད་པའི་བླ་མ་
ཏཱ་ལའི་(Bhamaha) “རྒྱན་གྱི་གྲུབ་མཐའ་དེའི་བར་གནས་སུ་བཞགས་ཡོད་ལ།
“ཡོན་ཏན”རྣམས་ཀྱི་མིང་ནི་ཅན་ལུ་སྦྱོར་(Natyasastra)།རྗོལ་གར་གྱི་བསྟན་
བཅོས་]རང་ཡོད་པ་གཟིགས་མཚུངས་ཡིན་མོད། དེ་དག་གི་མཚན་ཉིད་འཛིན་སྐབས་

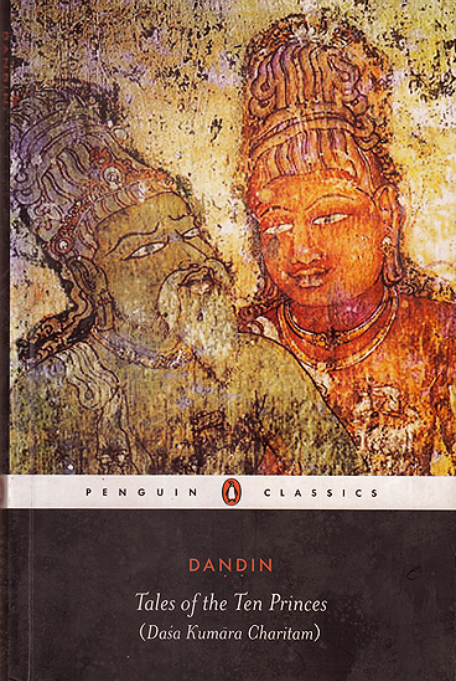
སྟན་མོད་བཏ་ཅ་ཅང་ཉུང་། ཡོན་ཏན་བཅུ་ལྔ་འདི་དག་གི་འགའ་ཞིག་ནི་སྦྱོ་ལ་འབྲེལ་བ་ཡོད་ཅིང་། གཞན་རྣམས་ནི་དོན་ལ་འབྲེལ་བ་ཡོད།
དབྱུག་པ་ཅན་གྱིས་རྒྱན་སྟུང་ལུ་སོ་སྦྱོ་བཤད་ཅིང་། འགའ་ཞིག་ལ་ནང་གསེས་ཀྱི་དབྱེ་བ་ཅན་ཡང་ཡོད། དོས་(Doshas)འམ་ཡང་ན་
རྩོམ་རིག་གི་སྦྱོར་སྦྱོར་བྱེད་ཀྱི་སྦྱོན་རྣམས་ཀྱང་རིགས་བཅུ་ཡི་ཁོངས་ནས་བཀྲལ་ཡོད་ཅིང་། སྦྱོ་ཡོད་ཀྱི་ཆ་ཙམ་ལྷ་མཁའི་
(Bhamaha)ཟེས་སུ་འབྲེལ་ཡོད། སྐད་ཀྱི་དབྱེ་བ་དང་བཞུ་སྦྱོར་ཀྱི་དབྱེ་བ་གཞི་འཛིན་གྱིས་རྩོམ་རིགས་ཀྱི་རྣམས་ཀྱང་རྣམས་
བགར་ཡོད།

¹¹ ཁོང་ནི་དུས་རབས་བདུན་པ་ཞེས་རྟོགས་བྱེད་མོད་འབྲེལ་བཤད་ཀྱི་སྐབས་སུ་འབྲེལ་ཡུལ་དང་སྦྱེས་དུས་སོགས་ལ་ད་དུང་གསལ་ལ་མི་འདུག་ཅེས་བཞེད་འདུག དེ་ཡང་ལྷོ་
མོའི་སྦྱོན་གྱི་དུས་རབས་གཉིས་པ་ནས་དུས་རབས་བཞི་པའི་བར་སོགས་བཤད་སྟེ་མེ་མི་འདྲ་བ་ཡོད་སྟེ་བཤད། ལེགས་སྦྱར་ཚོམ་རིགས་ཀྱི་ཤེས་བྱ་ཀུན་བཏུས་ཆོག་མཛོད། བོད་
ཨོལ་གྲངས་ ༥༣༠ ནས་ ༥༣༩ བར་གསལ།

¹² དུས་རབས་བདུན་པར་བྱོན་པའི་རྗོལ་གར་རྩོམ་མཁའ་དང་སྟན་དག་པ། ལྷ་གྲུབ་སྦྱོར་བ་ཞིག་ཡིན། ལེགས་སྦྱར་ཚོམ་རིགས་ཀྱི་ཤེས་བྱ་ཀུན་བཏུས་ཆོག་མཛོད། བོད་གྲངས་ ༡༩༩
ནས་ ༡༩༥ བར་གསལ།

¹³ དུས་རབས་བདུན་པར་བྱོན་པའི་སྦྱོར་ལུ་དང་རྩོམ་པ་པོ། འབྲེལ་བཞིན་པ་བཅས་ཡིན་པར་བཤད། ལེགས་སྦྱར་ཚོམ་རིགས་ཀྱི་ཤེས་བྱ་ཀུན་བཏུས་ཆོག་མཛོད། བོད་དང་པོ།
ཤོག་གྲངས་ ༡༥༩ ནས་ ༡༥༠

གཞོན་ནུ་བཅུ་ལྔ་འཇུག་པ་(Dasakumara-charita)ཞེས་པའམ་ཡང་ན་
 མངོས་མ་ཨ་ལ་ལྷན་ཏེ་ལྟམ་རྒྱུད་(avantisundarikatha) ཅི་ ལེགས་
 ལྷུང་ཚོམ་རིག་གི་ཁོངས་ནས་ལྷུག་ཚོམ་གྱི་ཀ་ལྷ་(katha)ཞེས་པའི་སྐུང་ཚོམ་
 གྱི་རྣམ་པར་ཡོད་ཅིང་། ད་ལྟ་ཡོད་པའི་མངོས་མ་ཨ་ལ་ལྷན་ཏེ་ལྟམ་རྒྱུད་
 (avantisundarikatha)ཅི་སྟོན་ཆ་ལྷ་བུར་སྐྱེད་ཞིང་། གཞོན་ནུ་བཅུ་ལྔ་
 འཇུག་པ་(Dasakumara-charita)ཞེས་པའི་སྐུང་གཞིའི་སྡེ་ཚན་ བུར་
 པིཐ་ཀུ་(burvapithika)ལུང་པའི་ལྷུག་མ་རྣམས་ཅི་སྐྱེད་ཆར་གཏོགས་
 པར་སྟེ། དབྱུག་པ་ཅན་གྱིས་ཏག་ཏག་ཆོག་ལྷུག་གི་ཆ་གང་ཞིག་གིས་པའི་
 རྫོང་ལ་མཁས་པ་རྣམས་བསམ་ཚུལ་མི་མཐུན་ཅོ། རྒྱུ་སུ་རྣ་ན་ག་བི་ཡ་
 (Dvisandhanakavya)ཞེས་པའི་བསྟན་བཅོས་ཅི་བསྟན་གྱི་ཚིང་།
 [རྒྱལ་པོ་]རྟོ་ཇ་ཡི་བསྟན་བཅོས་ཤིན་ག་ར་པ་ཀུ་ག་
 (sringaraprakasha) ¹⁴ ལ་ལུང་འབྲེན་བྱས་པ་དང་ལུངས་སྟོས་པ་ཅམ་
 ཞིག་ང་ཚོས་ཤེས་པ་ཡིན།

གཞོན་ནུ་བཅུ་ལྔ་འཇུག་པ་ཡིན་འགྲུར་པ་ཡོད་པའི་པར་མ་ཞིག

དབྱུག་པ་ཅན་གྱིས་རང་གི་སྟུག་ཚོམ་སྟན་དག་ཅི་ (vaidarbha marg)མེད་རྒྱ་མུག་ཞེས་པའི་རང་ལུགས་འཇམ་པོ་དེའི་རྗེས་སུ་
 འབྲངས་ཡོད་ཅིང་། ཁོང་ཅི་རང་གི་ པད་ལུ་ལེ་ཏུ་(padalalitya)[ཆོགས་སུ་བཅད་པའི་མངོས་རྒྱན་]ཞེས་པའི་སྡེ་བསྟོར་ལ་སྟན་
 གཤམ་ཡོད་པ་རེད། ཁོང་གི་སྟན་དག་མེ་ལོང་གི་ལྷགས་རྒྱུན་ཅི་དུས་རབས་དགུ་པའི་ནང་བྱུང་བའི་ཏ་མིལ་(Tamil)སྐད་ཀྱི་བསྟན་
 བཅོས་ དན་ཏི་ཨ་ལ་ལྷ་རུ་(Dandialavankara)[དབྱུག་པ་ཅན་གྱི་རྒྱན་]ཞེས་པའི་བསྟན་བཅོས་དང་། (དུས་རབས་དགུ་པའི་
 རྗེས་ལ་མིན་དེས་པའི་)སིང་ལུ་ལེའི་ལུགས་ཀྱི་བསྟན་བཅོས་(sinhalese treatise)སིལ་བསྟོ་ཀུ་རུ་ (Sivabaslakara)། དེ་
 བཞིན་ཀ་ན་པ་(Kannada) ཡི་སྐད་ཀྱི་བསྟན་བཅོས་ཀ་བི་རུ་མཁ་(kavirajamarga)ཞེས་པ་ རུ་ལྷ་ཀུ་ཏ་
 (Rashtrakuta)ཡི་རྒྱལ་པོ་ཨ་མོ་སྟུ་ལྷ་སྟུ་ ལ་རི། པ་ཏུང་ག་ (Amoghavarsa Nripatunga)ཞེས་པའི་ཆེད་དུ་བཅུ་མས་པ་
 བཅས་ལ་སྟེ་བས་ཡོད་པ་ཅི་མངོན་གསལ་རེད། སོག་པོའི་སྐད་དུ་བསྟར་བ་ཞིག་ཀྱང་ཡོད་པ་གསལ།

སོལ་རྒྱུན་གྱི་བཤད་ཚུལ་ལྟར་ན་དབྱུག་པ་ཅན་ཅི་གཞོན་ནུ་བཅུ་ལྔ་འཇུག་པ་དང་སྟན་དག་མེ་ལོང་། བསྟན་བཅོས་གཞན་གཅིག་བཅས་
 གྱི་ཚོམ་པ་པོ་རེད། [དག་རྣམ་ཆེན་མོ་] Pischel གྱིས་བསྟན་བཅོས་གསུམ་པ་དེ་ཅི་མི་ཅ་ཅག་ག་ཏི་ཀུ་(Mrchchhakkatika)¹⁵

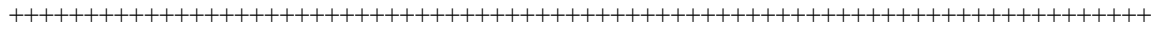
¹⁴ བསྟན་བཅོས་འདི་རྒྱལ་པོ་སྟེ་རྗེས་བཅུ་མས་པའི་སྟན་དངགས་ཀྱི་བསྟན་བཅོས་ཤིག་ཡིན་ལ། དེར་ལེའུ་སུམ་ཅུ་སྟུ་ལྷུག་ཡོད་བརྟེན་ལེགས་སྐུར་གྱི་སྟན་དངགས་རྒྱལ་པོས་དེ་ཡིན་
 པར་བཤད། ལེའུ་ལོག་མ་བརྒྱུད་གྱིས་སྐུ་རིག་པའི་གནད་དོན་འཆད་ཅིང་། ལེའུ་དགུ་བ་དང་བཅུ་བས་སྟོན་སེལ་སྟོར་འཆད། ལེའུ་བཅུ་གཅིག་པ་དང་བཅུ་གཉིས་པས་རིམ་པ་
 བཞིན་སྟན་དག་ཆེན་པོ་དང་རྫོས་གར་གྱི་སྟོར་བཀའ། ལེའུ་སྟུག་མ་ཉེར་བཞི་ཡིས་ར་ས་(rasa)ཉེ་ཉམས་འགྲུར་གྱི་སྟོར་འཆད། ལེགས་སྐུར་ཚོམ་རིགས་ཀྱི་ཤེས་བྱ་ཀུར་བཅུ་ས་
 ཆོག་མཛོད། པོད་བཞི་པ། ཤོག་གངས་ ༡༩༩༢

¹⁵ ཇེའི་ཤིང་རྟ་རྒྱུད་རྒྱུད་ཞེས་པའི་རྫོས་གར་ཞིག་ཡིན་པར་བཤད།

ཞེས་པ་ཡིན་པར་བཤད་ཅིང། གཞན་རྣམས་ཀྱིས་སྟོན་དག་མེ་ལོང་དུ་ལུང་འབྲེན་བྱས་ཡོད་པའི་རྒྱ་མཚན་གྱིས་གསུམ་པ་ནི་ ཅུན་དོ་མི་
 ཅི་ཏི་(Chhandovichiti) ཞེས་པ་ཡིན་པར་འདོད། ད་དུང་སྟོན་དག་མེ་ལོང་དུ་ ཀལ་པ་རི་ཆེ་ད་(Kalaparichheda)ཤུགས་
 བསྟན་དུ་སློབ་ཡོད་མོད། ཅུན་དོ་མི་ཅི་ཏི་(Chhandovichiti) དང་ ཀལ་པ་རི་ཆེ་ད་(Kalaparichheda)གཉིས་ཀ་ནི་བསྟན་
 བཅོས་རང་རྒྱ་བ་གཉིས་མེན་པར་ལེའུ་གཉིས་ཀྱི་མིང་ཙམ་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། དེ་དག་དབྱུག་པ་ཙན་གྱིས་སྟོན་དག་མེ་ལོང་གི་ནང་དུ་
 བསྟུ་བར་བཞེད་པ་ཞིག་ཡིན་ཤས་ཆེ་ལོ། འོན་ཀྱང་། མི་ཅེ་ཅག་གཏི་ཀུ (Mrchchhakkatika)ཞེས་པ་དབྱུག་པ་ཙན་གྱིས་
 བརྒྱུམས་པ་ཡིན་ཚུལ་ནི་ཉ་ཅང་སོམ་ཉི་ཆེ་བའི་གནས་སུ་འགྱུར་ཏེ། [སྟོན་དག་གི་]ལྟ་ཚུལ་གཞི་གང་ཞིག་ལ་བཅོམ་སའི་ཆེགས་སུ་
 བཅད་པ་དེ་སྟོན་དག་མེ་ལོང་དང་མི་ཅེ་ཅག་གཏི་ཀུ (Mrchchhakkatika)གཉི་གའི་ཐུན་མོང་དུ་ཡོད་པ་མ་ཟད། ད་དུང་ཅུ་རུ་
 དྲུ་ (Charudatta) དང་ཡང་ཐུན་མོང་དུ་ཡོད་ཅིང། སྤྱི་མ་འདི་ནི་ ལྷ་ས་(Bhasa)¹⁶ཡི་སྐྱུག་རྩེ་ནས་བྱུང་བ་ནི་བསྟོན་མེད་ཡིན་
 མོ།

གཞན་ཅུ་བཅུའི་འཇུག་པ་དེ་དབྱུག་པ་ཙན་གྱི་རྩོམ་ཡིན་མེན་ལ་མེ་ཚོམ་ཙན་གྱི་མཁས་པ་དེ་དག་གིས་མངོས་མ་ཨ་ཨ་མ་མ་མ་མ་མ་མ་མ་མ་མ་མ་མ་མ་
 རྒྱུད་དེ་དབྱུག་པ་ཙན་གྱི་རྩོམ་ཡིན་པར་བཞེད་མོད། སྤྱི་མ་འདི་དབྱུག་པ་ཙན་གྱི་རྩོམ་ཡིན་པར་ཁས་ལེན་པ་དང་། སྤུ་མ་དེ་དབྱུག་པ་
 ཙན་གྱི་རྩོམ་མེན་པར་ཁས་ལེན་རྒྱ་ནི་དག་ལ་བཞིག་རེད། གཞན་ཅུ་བཅུའི་འཇུག་པ་ནི་ལེའུ་གསུམ་གྱི་བདག་ཉིད་དུ་ཡོད་པ་ལས་ བྱུ་
 པིའ་ཀུ་ (purvapithika)སྟེ་སྟོང་གཞི་དང་། ཨུ་ཏུ་རུ་པི་འ་ཀུ་(Uttarapithika)སྟེ་མཇུག་བསྟུ་བ་གཉིས་ནི་དབྱུག་པ་ཙན་གྱི་སྐྱུག་
 རྩེ་ལས་ཐོན་མེད་མོད། དེས་གཞན་ཅུ་བཅུའི་འཇུག་པ་འདི་ཉིད་དབྱུག་པ་ཙན་གྱི་བསྟན་བཅོས་ཡིན་པ་ལ་གཞོད་པ་མེད་དོ།

དབྱུག་པ་ཙན་ནི་ བད་ ལཱ་ལི་ཏུ་ (Pada-lalitya)ཞེས་པའི་མངོས་ཉམས་ཀྱི་ཆེག་སྦྱོར་ལ་མཁས་པའི་སྟོན་པ་ཆེ་ཞིང་། ལྷུ་ལུ་རུ་
 (Vamana)¹⁷ ཡིས་འཕེལ་རྒྱས་སུ་བཏང་བའི་ རི་ཏི་(Riti)[ཉམས་འགྱུར་]གྲུབ་མཐའ་དེའི་ཤིང་རྩེ་སློབ་འབྲེད་པ་ཡིན། ཁོང་གི་
 སྟོན་དངགས་ལ་བཞག་པའི་ཕུལ་དུ་བྱུང་བའི་ལེགས་སྟེས་ནི་ གུ་ན་(Guna)སྟེ་ཡོན་ཏན་གྱི་ལྟ་ཚུལ་དེ་ཡིན། ཁོང་གི་སྟོན་དངགས་ཀྱི་
 འགྲེལ་བཤད་ཁོང་དུ་དོན་གྱི་ཆ་ལས་སྐྱ་ཡི་ཆ་ལ་གཅིགས་འདོན་ཆེ་བ་བྱས་ཡོད།

¹⁶ ཁོང་ནི་དུས་རབས་གསུམ་པ་ལམ་དེ་ཤིང་དུ་བྱུང་བའི་རྫོགས་གར་གྱི་བསྟན་བཅོས་རྩོམ་པ་པོ་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། རག་མོ་ཁོལ་གྱིས་ཁོང་གི་བསྟན་བཅོས་ལུང་འབྲེན་བྱས་ཡོད།
 ལེགས་སྐྱར་རྩོམ་རིགས་ཀྱི་ཞེས་བྱ་ཀུན་བཏུས་ཆེག་མཛོད། བོད་དང་པོ། འོག་གངས་ ༡༩༩

¹⁷ ཁོང་ནི་དུས་རབས་བརྒྱད་པ་དང་དགུ་པའི་སྐབས་སུ་བྱུང་བའི་ཕྱི་བསྟོན་མཁས་ཙན་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། ཁོང་གིས་ Kavyalam-kara-surtra vritti ཞེས་པའི་སྟོན་དག་
 གི་རྒྱན་གྱི་བསྟན་བཅོས་བརྒྱུམས་ཏེ། སྟོན་དག་གི་ (Riti) ཉམས་འགྱུར་གྱི་གྲུབ་མཐའ་སློབ་འབྲེད་པོ་དེ་ཡིན། བསྟན་བཅོས་འདི་ལ་བསྟན་བཅོས་ཁག་ ༡༡༩ འདུས་ཡོད་ཅིང་སྟེ་
 ཚན་ཁག་ལྟར་བཤོས་ཡོད། ཁོང་ནི་ ཁ་ཆེའི་ཕུལ་གྱི་ (Kashmir) རྒྱལ་པོ་ Jayapida (779-813)ཡི་རྒྱལ་ཁབ་གི་སྟོན་དག་པ་ཡིན་པ་སོགས་བཤད། ལེགས་སྐྱར་རྩོམ་རིགས་
 ཀྱི་ཞེས་བྱ་ཀུན་བཏུས་ཆེག་མཛོད། བོད། ལཱ་པ། འོག་གངས་ ༡༩༩༢ རགས་ལ།

གསལ་བཤད།

༡ བོད་གསལ་འདི་ནི། ལེགས་སྐྱུར་ཚོམ་རིགས་ཀྱི་ཤེས་བྱ་ཀུན་བརྒྱུས་ཚིག་མཛོད།(Encyclopaedic dictionary of Sanskrit Literature, edited by J.N. Bhattacharya and Nilanjana Sarkar, Global Vision Publishing House, Delhi, 2004, Vol. 1. 326-329pp.) ཅེས་པར་འཁོད་པའི་དབྱུག་པ་ཅན་གྱི་ལོ་རྒྱུས་ཁོལ་དུ་ ཟུངས་ཏེ་བསྐྱུར།

༢ []རྟགས་འདིར་བཞོད་པ་རྣམས་ཕན་གྱིས་བཏབ་པའི་མཆན་བུ་རྣམས་ཡིན།

༣ གཤམ་མཆན་དུ་བཞོད་པ་མང་ཆེ་བ་ནི། བོད་གསལ་ལེགས་སྐྱུར་ཚོམ་རིགས་ཀྱི་ཤེས་བྱ་ཀུན་བརྒྱུས་ཚིག་མཛོད་དུ་གང་ཡོད་པ་ལ་ གཞི་བཅོལ་ཞིང་། འགའ་ཞིག་དྲ་རྒྱ་ལྡན་ཚོགས་ནས་བརྒྱུས་པ་ཡིན། འོན་ཀྱང་ལོ་ཆེགས་སོགས་ཐད་ནས་བཤད་སྟོལ་ཉ་ཅང་མི་མཐུན་ པའི་སྐང་བ་ཞིག་ཤར་བྱུང་།

༤ འདིར་བོད་ཀྱི་བརྟན་བཅོས་རྣམས་དང་བསྐྱུར་བའི་འབད་བཅོམ་བྱས་མེད། འོན་ཀྱང་སྐབས་འདིར་ལྷ་རྒྱ་ཞིག་ལ། དགེ་འདུན་ ཚོས་འབེལ་གྱི་གསུང་སྒྲོལ་ཤིག་སྟན་དག་སྱིདོན་དུ་འཁོད་པ་དང་། ཟེངས་འདིའི་ལོ་རྒྱུས་གཉིས་ལ་སྒྲོལ་གྱི་ཆ་ནས་བྱུང་པར་ཆེན་པོ་ མེད་མོད། ཞིབ་ཆ་མི་འདྲ་བ་འགའ་པེ་འདུག་གོ།

༥ ལྷ་ས་པའི་ལྷོགས་པོ་པད་མ་ཆོད་བར་གྲུ་ལགས་ཀྱིས་ ལེགས་སྐྱུར་གྱི་མིང་ཚིག་རྣམས་སྐྱུར་ཡིག་ཏུ་འབྲི་བའི་རོགས་རམ་གནང་ བྱུང་བ་ལ་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ལྟ། ༢༠༡༤ ལོའི་ལྷ་ ༢ ཚེས་ ༡༥ ཉིན་གྱུ་བོ།